

Učeničko zadrugastvo: studija slučaja jedne osnovne škole

Mavrek, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:077335>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Petra Mavrek

UČENIČKO ZADRUGARSTVO: STUDIJA SLUČAJA JEDNE OSNOVNE ŠKOLE

Diplomski rad

Čakovec, srpanj, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Petra Mavrek

UČENIČKO ZADRUGARSTVO: STUDIJA SLUČAJA JEDNE OSNOVNE ŠKOLE

Diplomski rad

Mentor rada: Izv. prof. doc. dr. sc. Tomislav Topolovčan

Sumentor: dr. sc. Mirjana Posavec

Čakovec, srpanj, 2022.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. OPĆENITO U UČENIČKOJ ZADRUZI	4
2.1. Osnivanje učeničke zadruge	5
2.2. Organizacija i ustroj učeničke zadruge	6
2.3. Povijest učeničkog zadrugearstva u Hrvatskoj	8
2.4. Učenička zadruga Korpica, Osnovne škole Ivana Rangera, Kamenica	9
3. METODOLOGIJA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA	15
4. REZULTATI I RASPRAVA	17
5. ZAKLJUČAK	28
6. POPIS LITERATURE	30
<i>Popis tablica u radu:</i>	33
<i>Popis slika u radu:</i>	33
IZJAVA O IZVORNOSTI RADA	34
ZAHVALA	34

SAŽETAK

Zadruga je dragovoljno, otvoreno, te samostalno i neovisno društvo kojim upravljaju njezini članovi, a svojim radom i aktivnostima, koje se temelje na zajedništvu i uzajamnoj pomoći, ostvaruju, unapređuju i zaštićuju svoje pojedinačne i zajedničke interese (gospodarske, ekonomske, socijalne, obrazovne i kulturne) te ostvaruju ciljeve zbog kojih je zadruga i osnovana. (Zakon o zadrugama, članak 1., Narodne novine, 34/11, 125/13, 76/14). Učeničke zadruge nastale su po uzoru na zadruge odraslih i važan su oblik odgojno – obrazovnog rada u školama, prvenstveno zbog razvoja poduzetničkih znanja i vještina, potencijala i radnih navika učenika, a istovremeno upoznaju učenike sa radnim i proizvodnim procesima, te jačaju samopouzdanje i svijest o vlastitim interesima i mogućnostima, što im kasnije olakšava opredjeljenje za buduće zanimanje. U radu je korištena studija slučaja, a cilj joj je dobiti bolji uvid u funkcije zadruge te prepoznati posebnosti po kojima se učenička zadruga „*Korpica*“ razlikuje od ostalih učeničkih zadruga.

Ključne riječi: zadruga, radna navika učenika, studija slučaja, posebnosti učeničke zadruge

SUMMARY

Student's Cooperative: A Case Study of an Elementary School

The cooperative is a voluntary, open, and independent society governed by its members, and its work and activities, based on community and mutual assistance, achieve, promote and protect their individual and common interests (economic, economic, social, educational and cultural) and achieve the goals for which the cooperative was founded. (Law on Cooperatives, Article 1, Official Gazette, 34/11, 125/13, 76/14). Student cooperatives are modeled on adult cooperatives and are an important form of educational work in schools, primarily due to the development of entrepreneurial knowledge and skills, potential and work habits of students, and at the same time introduce students to work and production processes, and strengthen self-confidence and awareness of their own interests and possibilities, which later makes it easier for them to decide on a future profession. The paper uses a case study, and its goal is to gain a better insight into the functions of the cooperative and identify the specifics by which the student cooperative "Korpica" differs from other student cooperatives.

Key words: cooperative, student work habits, case studies, peculiarities of student cooperatives

1. UVOD

Zadruga odraslih je dragovoljno, otvoreno, samostalno i neovisno društvo kojim upravljaju njezini članovi, a svojim radom i aktivnostima, koje se temelje na zajedništvu i uzajamnoj pomoći, ostvaruju, unapređuju i zaštićuju svoje pojedinačne i zajedničke interese (gospodarske, ekonomske, socijalne, obrazovne i kulturne) te ostvaruju ciljeve zbog kojih je zadruga i osnovana. (Zakon o zadrugama, članak 1., Narodne novine, 34/11, 125/13, 76/14). Samopomoć, odgovornost, demokracija, ravnopravnost, pravednost i solidarnost, zadružne su vrijednosti na kojima počivaju temelji zadruga. S obzirom na vrstu djelatnosti fizičkih i pravnih osoba koje se udružuju, zadruga dijelimo na: nabavno – prodajne ili potrošačke, prerađivačko – poljoprivredne, stambene, štedno – kreditne, obrtničke zadruga i sl.

Učeničke zadruga poseban su oblik zadrugarstva, nastale su po uzoru na zadruga odraslih. Primjenjuju ista načela, a osnivaju se u osnovnim i srednjim školama te ustanovama s posebnim potrebama. Takve zadruga spajaju znanost, praktičnu nastavu u otvorenim učionicama i klasičnu nastavu- njegujući principe zadrugarstva. Učeničke zadruga osmišljene su kao vrlo fleksibilne izvannastavne aktivnosti, a okupljaju zainteresirane učenike škole koji se uključuju u različite grupe, tj. sekcije, osiguravajući pritom izgradnju povjerenja između škole i zadruga te suradnju s partnerima, što odgovara njihovim specifičnim potrebama (Posavec, 2016).

Prvu izričitu i preciziranu odredbu o učeničkoj zadrugi sadrže zakoni o osnovnom školstvu iz 1990., 2001. i 2003. godine. Za srednje su škole to odredbe o slobodnim aktivnostima u zakonima o srednjem školstvu iz 1990., 1991., 1992., 2001., 2003. i 2005. godine. Danas je učenička zadruga uređena Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi iz 2008. i 2009. godine, jedinstveno za osnovne i srednjoškolske odgojno - obrazovne ustanove (Petak, 2005; Petak, 2011).

U školama Republike Hrvatske zadruge djeluju prema Temeljnim načelima zadrugarstva iz 1844. godine, koja su kasnije revidirana (International Co-operative Alliance, 1966.):

1. načelo : dobrovoljno i slobodno članstvo,
2. načelo: demokratsko upravljanje,
3. načelo: ekonomsko sudjelovanje članova,
4. načelo: autonomija i neovisnost,
5. načelo: obrazovanje, uvježbavanje i informiranje članova prema zadružnim principima,
6. načelo: suradnja među zadrugama.
7. načelo: briga za zajednicu.

S obzirom na promjene gospodarskog i društvenog života u cijelome svijetu, International Co-operative Alliance (ICA) osnovala je radnu skupinu (Böök, 1992) za preispitivanje aktualnih temeljnih vrijednosti i načela zadrugarstva. Nova izjava s konačnim popisom novih načela usvojena je u Manchesteru u rujnu 1995. godine (ICA, 1995), pa su tako zadružne vrijednosti i načela revidirani i usvojeni na Stogodišnjem kongresu Međunarodnoga zadružnog saveza u Manchesteru, 1995. godine.

Zadruga u školi, koja djeluje prema identičnim načelima, djeluje kao organizacija učenika i učitelja, ali okuplja i vanjske suradnike te zainteresirane skupine koje čine Skupštinu zadruge koja bira i imenuje Zadružni odbor. Zadružni odbor i skupština imaju ključnu ulogu u postavljanju ciljeva, u skladu s djelatnošću zadruge, a temelje se na ranije spomenutim vrijednostima, tj. samopomoći, odgovornosti, demokraciji, jednakosti, pravednosti i solidarnosti, te ga obično čine predstavnici učenika, učitelja i roditelja.

Svoje zadružne vrijednosti zadruge implementiraju u današnji obrazovni sustav kroz program rada i školskog menadžmenta. One školama pružaju jedinstvenu priliku za izgradnju školskog etosa oko zadružnih vrijednosti, potiču stvaranje prilika za učenike i nude zajednici mogućnost sudjelovanja u vođenju škole kako bi se osiguralo donošenje školskih odluka koje su na dobrobit zajednice u cjelini. Bez obzira na veličinu, stanje ili lokaciju, sve škole imaju mogućnost osnivanja učeničke zadruge i korištenje prirodnog resursa, no unatoč tome, učeničke zadruge nisu jednako razvijene u svim osnovnim školama u Republici Hrvatskoj (Posavec, 2016).

Učeničke zadruge važan su oblik odgojno – obrazovnog rada u školama, prvenstveno zbog razvoja poduzetničkih znanja i vještina, potencijala i radnih navika učenika, a istovremeno jačaju njihovu motivaciju za radnim i proizvodnim procesima, kao i samopouzdanje i svijest o vlastitim interesima i mogućnostima, što im kasnije olakšava opredjeljenje za buduće zanimanje.

Dakle, govoreći o učeničkom zadrugarstvu, govorimo o otvorenom didaktičkom sustavu u kojem učenici sudjeluju u odlučivanju, izboru sadržaja, odabiru imena, nositelji su i realizatori aktivnosti te sudjeluju u vrednovanju rada što je i tema ovog rada, te će se njime pokušati približiti način djelovanja učeničkog zadrugarstva u školama Republike Hrvatske kroz studiju učeničke zadruge „Korpica“ koja djeluje pri Osnovnoj školi Ivana Rangera u Kamenici.

2. OPĆENITO U UČENIČKOJ ZADRUGI

U Republici Hrvatskoj učenička zadruga osniva se i organizira za sve učenike u školi koji su zainteresirani za rad i učenje izvan nastave u određenim sekcijama. Učenička zadruga je pri školi sustav koji može opstati samo u suradnji i interakciji sa svojim okruženjem, a preduvjet uspjeha i uspješne egzistencije ogleda se u prilagodbi promjena koje dolaze iz okruženja (Babić, Šitum, 2013).

Članak 39., Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama govori kako škola može osnovati učeničku zadrugu kao oblik izvannastavne aktivnosti sukladno Statutu škole i posebnim propisima, a sredstva stečena prometom proizvoda i usluga učeničke zadruge posebno se evidentiraju te se mogu uporabiti isključivo za rad učeničke zadruge te unaprjeđenje odgojno – obrazovnog rada škole. (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, članak 39., Narodne novine, 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 05/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14).

U današnje vrijeme kada su ciljevi odgoja i obrazovanja orijentirani na cjeloživotno učenja, dolazi do promjena koje pridonose poboljšanju kvalitete učenja i poučavanja te osposobljuju učenike za život u 21. stoljeću. Jedan od takvih primjera su i učeničke zadruge: na taj način učenici u učeničkim zadrugama stječu i primjenjuju znanja, stječu radne navike kroz učenje, prolaze cjelokupni proces od ideje do realizacije, marketinga i prodaje te su ujedno su najbolji način učenja o poduzetništvu.

Proizvodnja i stvaranje novih vrijednosti, dva su osnovna cilja učeničkih zadruga, a mogu se realizirati kroz uobičajene etape proizvodnje:

- planiranje i pripremanje,
- proizvodnja,
- tržišno potvrđivanje,
- stvaranje i raspodjela dohotka.

Školska gospodarstva uz pučke škole i školski vrtovi smatraju se začecima učeničkog zadrugarstva, na što nas upućuju izvori o školskim vrtovima iz 19. stoljeća. Školske vrtove, sredinom 20. stoljeća, zamijenile su učeničke zadruge, tj. školski su vrtovi postali sastavni dio učeničkih zadruga. Učeničko zadrugarstvo danas se smatra nositeljem očuvanja biološkog i kulturnog nasljeđa koje njeguje kroz rad svojih sekcija te je jedna od specifičnih izvannastavnih aktivnosti koju karakterizira permanentna povezanost s lokalnom zajednicom u kojoj škola djeluje.

Slika 1. Učenička zadruga i lokalna zajednica

Izvor: Školska učenička zadruga u razvoju djece i mladeži; HUUZ, Zagreb, 2008.

2.1. Osnivanje učeničke zadruge

Prema riječima Matage (2014), u Republici Hrvatskoj u svim se odgojno-obrazovnim ustanovama od vrtića do srednjoškolske razine, koje to urede svojim statutom, može osnovati učenička zadruga kao izvannastavna aktivnost bez pravne osobnosti, a njezin kurikulum je sastavnica školskog kurikuluma. Proizvode i usluge učeničke zadruge, koji su rezultat rada učenika, u promet stavlja škola, a tako stečena sredstva posebno se evidentiraju i mogu se koristiti za rad zadruge i za unapređenje odgojno-obrazovnog rada škole.

Učenička zadruga je složeniji i zahtjevniji oblik djelovanja učenika i njihovih voditelja koji su dragovoljno udruženi u izvannastavne aktivnosti, a razlikuje se od ostalih aktivnosti i po tome što su proizvodnog karaktera, gdje od početne ideje do realizacije i plasmana proizvoda na tržište participiraju djeca – zadrugari u suradnji s učiteljima, a novčana sredstva, bez obzira na izvore, vode preko računa škole te koriste isključivo za potrebe zadruge. Kako bi se učenička zadruga osnovala, potrebno je pratiti sljedeće korake:

- a) nakon **uočavanja interesa učenika** za izvannastavne aktivnosti te postojanje prostornih, materijalnih i kadrovskih uvjeta – ravnatelj škole na dnevni red Nastavničkog/Učiteljskog vijeća donosi raspravu o osnivanju učeničke zadruge te se prijedlog šalje Školskom odboru;
- b) **Školski odbor razmatra prijedlog i donosi odluku o osnivanju učeničke zadruge** s kojom upoznaje Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Hrvatsku udruhu učeničkih zadruga te Ured Državne uprave u županiji i Gradskoj upravi za prosvjetu. Ovdje valja napomenutu specifičnost koja se pojavljuje u školama, a uočili smo je i u ovoj studiji slučaja – zadruge koje su osnovane oko 1950. pri školama donose odluku o obnovi, a ne osnivanju jer je zadruga koja se danas osniva pravni sljednik već osnovanih učeničkih zadruga;
- c) Školski odbor imenuje **privremeni Zadružni odbor** koji do proglašenja osnutka i početka rada zadruge radi pripreme poslove, nakon čega ravnatelj škole saziva osnivačku skupštinu učeničke zadruge (čine je svi učenici-članovi zadruge, mentori – voditelji, vanjski suradnici, zainteresirani roditelji, stručnjaci i sl.) na kojoj se raspravlja o organizaciji i ustroju učeničke zadruge, programu rada, visini članarine i sl.;
- d) Zadrugu osnivaju učenici osnovnih i srednjih škola ili posebnih odgojnih ustanova, dok škola osigurava uvjete za osnivanje i rad zadruge u skladu s mogućnostima. Uz to, participirati u Skupštini učeničke zadruge mogu biti i pravne osobe koje novčanim ili nekim drugim oblikom pomoći potpomažu osnivanje i rad zadruge.

Na internetskoj stranici Hrvatske udruge učeničkog zadrugarstva (HUUZ), vidljivi su primjeri akata za osnivanje/obnovu učeničke zadruge koje mogu pronaći svi zainteresirani - <https://huuz.hr/>.

2.2. Organizacija i ustroj učeničke zadruge

Kako bi škola osnovala i organizirala učeničku zadrugu, potreban je određen broj zainteresiranih učenika za sudjelovanje u pojedinim sekcijama. Potrebno je okupiti učenike oko minimalno dvije sekcije kako bi se učenička zadruga mogla osnovati. Sekcije biramo prema interesu učenika, vlastitim afinitetima i materijalnim mogućnostima škole te se one od ostalih izvannastavnih aktivnosti razlikuju po tome što ostvaruju dobit, proizvodnom djelatnošću omogućuju učenicima usvajanje osnova financijske pismenosti, uvodi ih se u osnovno planiranje poslovanja, a ujedno je i odgojno –obrazovni oblik rada.

Posavec (2016) ističe da je „svrha učeničkog zadrugarstva da uzajamnim djelovanjem svih sudionika (dragovoljnih skupina učenika, učitelja-voditelja, te znanstvene i stručne potpore putem meritornih vanjskih suradnika) pridonese odgoju i obrazovanju učenika za život i rad, a time i razvitku poduzetništva, gospodarstva uopće, te da se slobodno vrijeme učenika iskoristi kao čimbenik razvitka ličnosti. Nastava i druge aktivnosti ne mogu u tolikoj mjeri ostvariti spomenute zadaće suvremene hrvatske škole.“

Nakon obnove/osnivanja ravnatelj škole imenuje voditelja zadruge koji zajedno s učenicima planira rad sekcije te uključuje učenike u rad zadruge. Voditelj zadruge temeljem planova svake sekcije izrađuje Godišnji plan i program rada zadruge kojim se ostvaruju ciljevi i zadaci odgoja i obrazovanja mladih zadrugara, koordinira rad zadruge, vodi brigu o poslovanju te se o istome vodi dokumentacija. S druge pak strane, učenička zadruga, uz voditelja zadruge, ima i više voditelja sekcija koji okupljaju učenike oko svoje sekcije, zajedno s učenicima razrađuje plan rada zadruge, a njihov je zadatak (voditelja sekcije) da metodički razrade faze nastajanja/izrade proizvoda da bi je učenici svladali.

Zadruga ima svoja upravna tijela zadruge, a to su:

- Skupština zadruge,
- Uprava zadruge,
- Predsjednik zadruge.

Skupštinu učeničke zadruge čine svi članovi zadruge, te ju predsjednik saziva najmanje jednom godišnje, ali ju može sazvati i Zadružni odbor. Na skupštini se utvrđuju planovi i smjernice za daljnji razvoj zadruge.

Uprava učeničke zadruge upravlja i vodi poslove zadruge, a čine ju Zadružni odbor, predsjednik i tajnik učeničke zadruge. Članove imenuje školski odbor na mandat od dvije godine uz mogućnost ponavljanja, ali i mogućnost zamjene prije isteka mandata. Financiranje učeničkih zadruga vrši se članarinama (nije zastupljeno u školskoj zadruzi Korpica“), donacijama iz državnog ili lokalnog proračuna, ostalim donacijama, natječajima te samom prodajom proizvoda, dok se novčana sredstva zadruge koriste isključivo za potrebe rada zadruge i unaprjeđenje odgojno – obrazovnog rada škole.

Zadružni odbor ima sedam članova koje bira Školski odbor, a to su: učenici, učitelji, roditelji, suosnivači, tj. članovi zadruge, predstavnik jedinice lokalne samouprave.

Predsjednik učeničke zadruge saziva sjednice na kojima predsjedava te je ujedno i predsjednik Zadružnog odbora i skupštine, dok tajnik priprema sjednice, vodi zapisnike na istima, vodi administrativne poslove. Financijske poslove obično vodi računovođa škole na posebnoj kartici, a pravnu pomoć zadruzi pruža tajnik škole.

Ustrojstvo i rad učeničke zadruge potvrđuje se Pravilnikom o radu učeničke zadruge kojim se utvrđuje:

- Cilj i svrha osnivanja i rada zadruge,
- Članstvo, djelatnost, organizacija rada i upravljanje,
- Način poslovanja zadruge,
- Mjere za poticaj i potporu učenika,
- Financijsko praćenje rada, stjecanje financijskih sredstava,
- Ostala pitanja vezana uz rad zadruge.

2.3. Povijest učeničkog zadrugarstva u Hrvatskoj

Učeničko zadrugarstvo u Hrvatskoj bilježi dugu i bogatu povijest. Munjiza (2003) tvrdi kako se sa sigurnošću ne može utvrditi gdje je nastala prva učenička zadruga. Posavec (2016) navodi da je to dijelom zbog vrlo malo sačuvanih podataka o učeničkom zadrugarstvu, a dijelom zbog različite terminologije koja se koristila kroz povijest. Temeljem uvida u spomenice škole, koje istražuje Petak (2009), pretečom učeničke zadruge u Hrvatskoj, smatra oblik stvoren 1914. godine u Pučkoj školi u Bisagu (Hrvatsko zagorje) kada je glavnicom od 10 kruna, koju je darovao mjesni župnik Josip Držanić, stvorena prva učenička školska štedionica (Petak, 2007).

Ističe kako je ta pojava znakovita jer su takve bile preteče učeničke zadruge u Francuskoj, Poljskoj, Danskoj i drugim zemljama Europe. Učeničko zadrugarstvo ne može se točno vremenski odrediti, obzirom da početna ideja često nije identična suvremenom stanju, no činjenica je da je Hrvatska zemlja s dugom tradicijom učeničkog zadrugarstva. Na njegovo nastajanje zasigurno su utjecale zadruge malih i srednjih poduzetnika te poznate osobe poput Antuna Bauera i Antuna Radića (Stipetić, 2005), ali je prije svega posljedica obveznosti kućanskog odgoja, gospodarsko-poljodjelskog i obrtničkog pouka te osnivanja školskih vrtova pri školama, a jedan od čimbenika jest povijesni razvoj te kulturološki krug kojem pripada Hrvatska kao i njezina sama geografska pripadnost.

Hrvatsko školstvo uređivano je školskim propisima sve do 19. stoljeća, a vrh školskog sustava bile su uzorne škole u gradovima duljeg trajanja u kojima se uz ostale predmete, poučavao i *Obrt*. Munjiza (1993) navodi kako svi tadašnji školski propisi osiguravaju uvjete i za praktičnu nastavu. Tako je razdoblje od 1871. do 1914. godine, vrijeme uređivanja školskih vrtova koji su trebali osigurati uvjete za praktičnu nastavu gospodarstva.

Za vrijeme Prvog svjetskog rata, ali i nakon toga, vrtovi se zapuštaju, a škole su usmjerene na sakupljanje sekundarnih sirovina i ljekovitog bilja. Reforma školstva, užurbano se provodi nakon Drugog svjetskog rata te se u nastavni program uvode slobodne aktivnosti u koje su uvršteni školski vrtovi te je dopušteno osnivanje učeničkih zadruga. To je rješenje zadržano u zakonima u osnovnoj školi iz 1956., 1959., 1973., 1974., 1980., 1982., 1988. i 1989., s tim što je školske 1958./59. uvedena obvezna osnovna škola s jedinstvenim planom i programom u osmogodišnjem trajanju, a učiteljska zadruga svrstana je u izvannastavne aktivnosti. Već sljedeće 1956., navodi se podatak o postojanju 188 školskih zadruga različitog usmjerenja (Munjiza, 1993).

To je vidljivo iz spomenica škola, tako se i u Spomenici škole Ivana Rangera u Kamenici navodi podatak kako je učenička zadruga „*Mladi zadrugar*“ osnovana 1958./1959. godine s tri odjela: poljoprivrednim, za kućnu radinost i kupoprodajnim, dok je sredinom sedamdesetih godina 20.st. imala odjel učeničke štednje, peradarski i kupoprodajni odjel. U razdoblju od 1963. do 1968. godine, učeničke zadruge prestaju se spominjati u spomenicama škola, no sredinom sedamdesetih godina 20. stoljeća krenula je ubrzana obnova učeničkih zadruga koje su djelovale po školama i imale kontinuirano djelovanje sve do Domovinskog rata. Krajem 1995. godine, započinje intenzivan proces obnove, tj. osnivanja učeničkih zadruga, čime se broj zadruga usedmerostručio te je s 35 povećan na 247 (Petak, 2005, prema Posavec, 2016).

2.4. Učenička zadruga Korpica, Osnovne škole Ivana Rangera, Kamenica

Učenička zadruga "Korpica" Osnovne škole Ivana Rangera u Kamenici osnovana je 1998. godine kao prirodni sljednik obveznog poljodjelskog pouka i školskog vrta iz 19. stoljeća i učeničke zadruge utemeljene 1929., a obnovljene 1958. godine.

U ovoj se školi poljodjelski i uopće gospodarski nauk učenika njeguje od 1874. godine kada je ustrojen vrt (godinu dana ranije, škola je izgubila prvobitni cjepiljnjak a 1874. "dobila je 1/4 rali" od grofa Marka Bombellesa za školski vrt).

Cjepilnjak, odnosno voćnjak za praktično vježbanje učenika ustrojen je školske godine 1894./95., ali bezuspješno jer je zemlja bila „mrtva i hladna“. U Spomenici škole 1947./48. spominje se školski vrt „koji služi praktičnoj obuci, a obrađuju ga podjednako nastavnici i domar“. Osim tog vrta postojao je vrt kod učiteljskih stanova i oranica koje je obrađivao ravnatelj škole Stjepan Galović, te preko 8 rali šume "bez nadzora".

1929. godine u školi se počinju odvijati još dvije djelatnosti na načelima otvorenosti, uzajamnosti, solidarnosti, dragovoljnosti, samopomoći i samoaktiviteta te suradnje, koje imaju bitne značajke učenike zadruga.

Učenička zadruga "Mladi zadrugar" osnovana je školske godine 1958./59. s tri odjela: poljoprivrednim, za kućnu radinost i kupoprodajnim. Sredinom sedamdesetih godina 20. stoljeća imala je odjel učeničke štednje, peradarski i kupoprodajni odjel, a 1966./67. poljoprivrednu grupu i čipkarstvo. Krajem osmog i u većem dijelu devetog desetljeća 20. stoljeća zadruga nije djelovala, ali je škola sudjelovala u pošumljavanju.

Sudjelovanje u pošumljivanju, nakon Drugog svjetskog rata u organizaciji Šumarije Ivanec, trajna je značajka kameničke škole i njezine učeničke zadruga, no voditelji Spomenice škole o tome su vodili premalo bilježaka pa su nepoznati ključni datumi, kretanje članstva, voditelji i postignuća sve do 1997. godine.

Nakon preseljenja u novu zgradu, (1990. godine) površina školskog okoliša premašuje 7.000 m² uz školski voćnjak iza potoka, koji se protezao oko 400 m² te je bio zasađen domaćom šljivom bistricom o kojem škola danas ne brine.

Školski vrt na 400 m² utemeljen je 1995./96. godine, a učenička zadruga sa sekcijama školski vrt, mlade vezilje i domaćinstvo 1998. godine. Ime "Korpica" dobila je 1999. godine, po sekciji za izradu uporabnih predmeta od slame i rogoza.

Godinu dana kasnije, 2000./2001., zadruga se sastojala od četiri sekcije:

- a) Sekcija za izradu uporabnih predmeta od slame i rogoza,
- b) Sekcija mladih ekologa – uređivanje okoliša Škole i mjesta, pošumljavanje, skupljanje sekundarnih sirovina,
- c) Sekcija malih vezilja,
- d) Sekcija mladih vrtlara.

Voditeljica Mladih ekologa bila je Mirjana Posavec, dok su brigu o školskome vrtu u Kamenici vodile učiteljice razredne nastave Vera Petak, Biserka Petak (voditeljica vrtlara 2002.), Višnja Rodek i Ankica Sambolec.

Nakon toga učiteljice razredne nastave u Kamenici izmjenjuju se kao voditeljice vrtlara. Sekciju za izradu uporabnih predmeta od slame i rogoza vodila je Mirjana Posavec, a sekciju Mlade vezilje - Jadranka Vusić, nastavnica kemije i domaćinstva. Stručnu pomoć u izradi predmeta od slame pružali su Ivka i Stjepan Kiđemet iz Crkovca, Franjo Husnjak iz Žarovnice i Alojz Škrbec iz Kameničkog Podgorja.

Tablica 1

Broj članova sekcija i voditelja te prosječan školski uspjeh članova Učeničke zadruge

Školska godina	Ukupan broj članova	od toga stalnih članova sekcija					Prosječan uspjeh		Voditelji	
		predmeti od rogoza	predmeti od slame	male vezilje	povrća -rška	ekolo-ška	mladih zadrugara	svih učenika škole	iz škole	vanjski
1998./1999.	95	-	-	21	55	19	4,43	3,99	3	-
1999./2000.	94	-	-	30	52	12	4,40	4,01	3	-
2000./2001.	96	-	9	27	46	14	4,40	4,21	3	1
2001./2002.	97	8	4	25	47	13	4,37	4,22	3	1
2002./2003.	120	4	8	33	51	24	4,01	4,32	3	1
2003./2004.	111	7	5	22	49	28	4,20	4,39	3	1
2004./2005.	120	12	13	26	48	21	4,29	4,40	3	3
2005./2006.	120	9	13	32	45	21	4,22	4,40	3	3
2006./2007.	111	8	9	28	42	24	4,20	4,45	3	3
2007./2008.	104	6	15	18	46	19	4,24	4,46	3	3
2008./2009.	116	10	14	18	50	24	4,05	4,45	3	3
2009./2010.	102	8	12	14	47	21	4,21	4,33	3	3,5
2010./2011.	105	5	17	23	43	17	4,20	4,41	3	5
2011./2012.	105	6	12	27	42	18	3	5

Tablica 1 prikazuje broj članova sekcija i voditelja te prosječan školski uspjeh članova Učeničke zadruge „Korpica“ i Osnovne škole Ivana Rangera, od 1998./1999. do 2011./2012. godine. Iz tablice je moguće vidjeti kako je zadruga najviše članova brojila 2002./2003., 2004./2005. te 2005./2006., a nakon toga broj članova polako pada. Također, prosječan uspjeh svih učenika škole tih godina je relativno najbolji. 2012. godine zadrugu je činilo pet sekcija:

- a) Sekcija za izradu uporabnih predmeta od rogoza,
- b) Sekcija za izradu uporabnih predmeta od slame,
- c) Sekcija mladih vezilja,
- d) Sekcija malih ekologa – uređivanje okoliša Škole i mjesta, pošumljavanje, skupljanje sekundarnih sirovina,

- e) Sekcija mladih vrtlara – biološki čist uzgoj povrća, začinskog i ljekovitog bilja za potrebe školske kuhinje.

Sekcije za izradu uporabnih predmeta od rogoza i slame njeguju etnografsku i kulturnu baštinu, dok težište sekcije mladih ekologa počiva na očuvanju biljne raznovrsnosti ovog malog sela i župnog središta. Program učeničke zadruge „Korpica“ karakterizira otvorenost i dugogodišnja suradnja s ljudima koji se još uvijek bave tradicionalnim kućnim obrtima. Tako su stručnu pomoć prilikom izrade predmeta od slame, rogoza pružali Ivka Jusup i Tomo Čanžar, Josip Huđ i Josip Posavec iz Bedenca, a pružali su i još uvijek pružaju Anđela Zagorščak i Marija Zagorščak iz Kamenice, Štefanija Bušnja iz Kameničkog Podgorja.

Također, važnu uloga u vođenju učeničke zadruge ima i stručno osposobljavanje i usavršavanje voditelja: što kroz ogledne radionice, što kroz pripremne seminare. Dr. sc. Mirjana Posavec sudjelovala je na brojnim seminarima i predavanjima, radionicama i smotrama učeničkih zadruga te je njezin doprinos vrlo cijenjen. Izborni kolegij „Učeničko zadrugarstvo 1 i 2“ izvodi se na Učiteljskom fakultetu u Čakovcu Učeničko zadrugarstvo 1 izborni je kolegij posvećen predavanjima o poduzetništvu, dok je drugi dio posvećen pripremi budućih učitelja za vođenje ove izvannastavne aktivnosti, a osmišljen je na način da kolegij završava terenskom nastavom koja se izvodi u Osnovnoj školi Ivana Rangera u Kamenici te izvedbom oglednih radionica.

Učenička zadruga „Korpica“ razmjerno je dobro opremljena, a Osnovna škola Ivana Rangera vlasnik je najvećeg djela imovine koju zadruga koristi. Približna vrijednost imovine kojom je krajem 2011. godine zadruga raspolagala iznosila je 77 818 kuna, što prikazuje Tablica 2.

Tablica 2

Vrijednost imovine učeničke zadruge „Korpica“, od 1998. do 2011. godine

Godina	Vrijednost sveukupne imovine	od toga					Vrijednost imovine po stalnom članu zadruge
		zemljište	objekti	oprema-strojevi	alat i pribor	Ostalo	
1998.
1999.	25.833	1.500	1.000	6.533	1.000	15.000	271
2000.	25.833	1.500	1.000	6.533	1.000	15.000	269
2001.	31.213	1.500	1.000	11.413	1.500	15.000	322
2002.	31.713	1.500	1.000	11.413	2.000	15.000	264
2003.	58.727	1.500	1.000	16.727	2.700	36.800	529
2004.	59.727	1.500	1.000	16.727	3.700	36.800	498
2005.	64.627	1.500	1.000	16.727	3.700	41.700	539
2006.	64.627	1.500	1.000	16.727	3.700	41.500	538
2007.	71.827	1.700	1.000	18.727	4.700	41.500	647
2008.	71.827	1.700	1.000	18.727	4.700	41.500	619
2009.	71.827	1.700	1.000	18.727	4.700	41.500	704
2010.	72.258	2.100	1.200	20.878	5.100	42.980	688
2011.	77.818	2.400	1.500	25.878	5.500	42.540	741

Dvije godine nakon, točnije 2014./2015. godine Učenička zadruga „Korpica“, uz sve navedene sekcije uvodi i tzv. Kreativnu sekciju za izradu ukrasni i uporabih predmeta pod vodstvom učiteljice Đurđice Basarić Rešetar. Navedena sekcija brojila je 12 zadrugara što prikazuje Tablica 3.

Tablica 3

Ustroj učeničke zadruge „Korpica“ 2014./2015. godine

područje rada*	naziv sekcije	broj zadrugara/ki	ime i prezime voditelja/ice sekcije
1. Ukrasni i uporabni predmeti	Izrada predmeta od slame	10	Mirjana Posavec
2. Narodna baština	Izrada predmeta od rogoza	6	Jadranka Vusić
3. Ukrasni i uporabni predmeti	Kreativna sekcija	12	Đurđica Basarić- Rešetar
4. Poljoprivreda	Ljekovito bilje	14	Đurđica Basarić Rešetar
5.	Školski vrt/ekološka sekcija	36	Nikolina Županić
6. Narodna baština	Male vezilje	17	Jadranka Vusić

Iz tablice je vidljivo kako je 2014./2015. godine učeničku zadrugu činilo 95 učenika - zadrugara, odnosno desetak učenika manje u odnosu na prijašnje godine. Razlog manjeg broja učenika – zadrugara posljedica je opće depopulacije koji je zahvatio većinu hrvatskih škola. Međutim, znakovito je da se broj sekcija povećao - s pet sekcija na šest.

Idućih godina, broj učenika – zadrugara varirao je između njih 108 i 104, dok je trenutni broj učenika zadrugara 78, kao i prošle školske godine. Zadruga je dobila još jednu novu sekciju, Izrada cekera od komušine, te sada broji ukupno sedam sekcija.

Ono što ovu zadrugu čini posebnom i po čemu se ističe je suradnja s mjesnim okruženjem, što je najviše vidljivo u uspješnom razvitku sekcija koje njeguju tradicionalne kućne obrte i u pripremi i izvedbi oglednih radionica za stručno osposobljavanje voditelja sekcija.

Naime, škola i zadruga dugogodišnji je suorganizator Međunarodnog festivala čipke u Lepoglavi na kojem sustavno već godinama provodi radionice usavršavanja i dijeljenja vještine izrade predmeta od slame i rogoza.

Sustavno osposobljavanje mladih zadrugara, kao i njegovanje edukacijskog pristupa učeničkog zadrugarstva rezultirali su značajnim doprinosom zadruge te postizanju odgojno obrazovnih ciljeva škole, ali i međunarodne prepoznatljivosti organizacije izvannastavnih aktivnosti u hrvatskoj školi koja se orijentirala na očuvanje kulturne baštine svog kraja.

Također, ono što se ističe u radu zadruge jest izražena samosvijest i samopoštovanje mladih zadrugara, radne navike i vrijednosti, racionalan i kritički odnos, komunikacijska i marketinška umijeća, poduzetnička inicijativa, kooperativnost te profesionalna usmjerenost i uspjeh na smotrama zadruga. Tako je zadruga omogućila profiliranje prepoznatljive posebnosti i identiteta škole te interaktivno i umreženo njegovanje poduzetničkog, zavičajnog, kulturnog, etnološkog, ekološkog i građanskog odgoja i obrazovanja mladih zadrugara.

Što se tiče nastupa zadruge, sudjelovala je na X. i XII.- smotri, pa kontinuirano tako do XXII. smotre učeničkih zadruga Republike Hrvatske te je 2000. godine bila uzoran domaćin četvrte smotre učeničkih zadruga Varaždinske županije na kojoj su njezini mladi zadrugari prikazali zavidnu razinu umijeća kućne radinosti i primili prvu nagradu za najljepše uređen školski okoliš u Županiji.

Na državnim smotrama osvojila je četiri puta drugo mjesto (2003. i 2004. te 2008. i 2009.) i tri puta treće mjesto (2001. i 2002., 2019.), u skupini proizvodnja ukrasnih i uporabnih predmeta, a s istraživačkim radovima prvo, drugo i treće mjesto: prvo mjesto s radom *Stari kamenički zanati*, sedmeročlanog tima mladih zadrugara (2002.), drugo mjesto s istraživačkim radom *Zaštitimo mrazovac*, petero zadrugara (2001.), dok su Daniela Kidjemet i Elvis Vusić osvojili jedno treće mjesto s istraživačkim radom *Uloga ježa u školskome vrtu* (2005.). Sva istraživački radovi radili su učenici pod mentorstvom učiteljice Mirjane Posavec. Posljednjih godina, kada nema rangiranja zadruga već samo plasmana na državnu smotru (2019-2021.) plasirala se na državnu smotru, a istraživački rad *Zidnjaci - zaboravljena baština* osvojio je također 3. mjesto na državnoj smotri.

Zadruga je, također, uspješno nastupila na gotovo svim međuzupanijskim smotrama Varaždinske i/ili Koprivničko-križevačke županije (1997.-2020.), čime se kvalificirala na državnu smotru (male pauze je imala u rasponu od 2012. do 2018. godine), ali je tih godina zadruga marljivo radila na „drugim poljima“. Naime, zadruga je uvrštena (svake godine) u katalog Ministarstva kulture – *Dani kulturne baštine* – za izniman doprinos njegovanju narodne baštine.

Osnovana je i nova sekcija (2020.) - Izrada cekera od komušine koju vodi učiteljica Likovne kulture Jožica Butko. Ona je to naučila raditi uz svoju baku, a sada svoje znanje prenosi mlađim generacijama.

3. METODOLOGIJA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

Cilj studije slučaja je dobiti bolji uvid u funkcioniranje učeničkog zadrugarstva te prepoznati posebnosti po kojima se učenička zadruga „Korpica“ razlikuje od ostalih učeničkih zadruga.

U ovom radu korištena je metoda slučaja. U istraživanju se koristila kombinacija kvalitativnog i kvantitativnog pristupa istraživanja odgoja i obrazovanja (Anderson, 2005; Cohen, Manion i Morrison, 2007; Creswell, 2012; Dubovicki i Topolovčan, 2020a; Dubovicki i Topolovčan, 2020b; Dubovicki i Velki, 2022; Gorard i Taylor, 2004; Matijević i Topolovčan, 2017; Topolovčan, 2016, 2017, 2020).

Analiza podataka obuhvaćala je prikupljene znanstvene činjenice otkrivene iz ovih izvora:

- 1) biografski podaci,
- 2) analiza pisane dokumentacije,
- 3) izvješća učeničke zadruge,
- 4) zapisnici Zadružnog odbora,
- 5) spomenica škole,
- 6) subjektivni podaci.

U radu je korišten polustrukturirani intervju s:

- 1) voditeljicama učeničke zadruge,
- 2) voditeljicama sekcije,
- 3) ravnateljicom škole,
- 4) učenicima zadrugarima,
- 5) promatranje u prirodnom okruženju (realnom kontekstu).

Pitanja korištena u polustrukturiranom intervjuu:

1. Ukratko predstavite svoju zadrugu (i sebe).
2. Tko sudjeluje u izradi proizvoda?
3. Po čemu se vaša zadruga razlikuje od ostalih?
4. Posjećujete li sajmove, smotre, izložbe?
5. Kakva su vaša postignuća na navedenim manifestacijama?
6. Na što ste posebno ponosni u svojoj zadruzi?
7. Koji su ključevi vašeg uspjeha?
8. S kojim problemima se susrećete?

Prvi korak u obradi bilo je preslušavanje snimke. Zatim je uslijedilo kodiranje intervjua prema temama koje su se iskristalizirale tijekom brojnih slušanja. Teme koje su se nametnule bile su: učenička zadruga - specifična izvannastavna aktivnost, proizvodni rad u zadruzi, vještine izrade proizvoda, uspjesi, problemi. Sljedeći korak je pisanje sažetka kodiranih podataka. Na zasebnom papiru zapišu se kodovi (npr. tema: specifična izvannastavna aktivnost), a ispod svakog koda upisujemo fraze ili cijele rečenice ispitanika (učitelja, voditelja, učenika, ravnateljice) te slijedi reduciranje materijala i pisanje interpretacije.

Posebности koje će se pratiti u ovome radu vezane su uz povijesni, socijalni i društveni aspekt, kako u teoriji tako i na primjeru jedne učeničke zadruge.

4. REZULTATI I RASPRAVA

Učeničkim su zadrugama u Hrvatskoj prethodili gotovo dvostoljetni obvezni gospodarsko-poljodjelski, obrtnički i kućanski pouk i njegovanje kućne radinosti, te školski vrtovi i cjepiljnaci u pučkim (narodnim i drugim) školama (Mataga, 2014). Učenička zadruga "Korpica", Osnovne škole Ivana Rangera u Kamenici osnovana je 1998. godine kao prirodni sljednik obveznog poljodjelskog pouka i školskog vrta od 19. stoljeća i učeničke zadruge utemeljene 1929., a obnovljene 1958. godine. U toj se školi poljodjelski i uopće gospodarski nauk učenika njeguje od 1874. godine kada je ustrojen vrt, dok je cjepiljnjak, odnosno voćnjak za praktično vježbanje učenika ustrojen školske godine 1894./95.

Mataga (2014) ističe kako se obveznost školskih vrtova te kućne radinosti i kućanskog pouka uvodi školskim zakonima iz 1871. (Vojna Krajina), 1874. (Civilna Hrvatska), 1888. (cijelo područje ujedinjene Hrvatske), 1929. i 1951., dok se školskim zakonima iz 1954., 1956., 1959., 1973., 1974., 1980., 1982., 1988., 1989., 2001. te 2008. godine uređuje mogućnost osnivanja i djelovanja učeničkih zadruga. Međutim, unatoč zakonskoj obvezi, školski vrt nikada nije imalo više od tri četvrtine pučkih škola.

U Osnovnoj školi Ivana Rangera u Kamenici, **školski vrt** na 400 m² utemeljen je 1995./96. godine, a učenička zadruga 1998. godine osniva sekciju Školski vrt koji djeluje i dan danas. U jednom periodu od 2013. do 2020. školski vrt se nije obrađivao jer su se svake godine prinosi smanjivali, varirala je motivacija učenika i učitelja. Danas je škola uredila suvremeni školski vrt kojeg karakteriziraju visoke gredice, a svaki razred se brine o jednoj gredici.

Slika 2. Visoke gredice u školskome vrtu

Izvor: Arhiva škole

Ravnateljica škole, Mirjana Posavec ističe kako su školski vrtovi nekada imali važnu ulogu u praktičnoj izobrazbi mladih poljoprivrednika, ali i u razvitku sveukupnoga gospodarstva i to: podjelom sadnica, zajednica pčela, širenjem agrotehničkih inovacija i znanja o vođenju gospodarstva. Primjerice, osamdesetih i devedesetih godina 20.st. seljačkim obiteljskim gospodarstvima iz školskih je vrtova podijeljeno sedam milijuna voćnih i loznih sadnica.

Mataga (2014) ističe u Hrvatskoj su gotovo dva stoljeća primjenjivani školski zakoni o obveznim školskim vrtovima (oni su tridesetih godina 20. stoljeća pretvoreni u povrćarske sekcije učeničke zadruge ili u edukacijske vrtove), kućanskom odgoju i drugom gospodarskom pouku.

Kamenički školski vrt (kategorija: poljoprivredna proizvodnja), služi i u edukacijske svrhe, ali razlika između edukacijskih vrtova i vrta učeničke zadruge je proizvodnja povrća za školsku kuhinju - za potrebe prehrane učenika, a škola prebacuje novčana sredstva na račun zadruge. Može vrt biti i samo edukacijske prirode, bez ostvarene dobiti – ali tada on nije sekcija učeničke zadruge škole.

Voditeljica zadruge Đurđica Basarić Rešetar ističe da danas, iako škola djeluje u ruralnom području, iznenađuje koliko učenici vremena provedu uz tehnologiju ne prepoznajući frekventne biljke našeg podneblja koje rastu u kućnom vrtu niti su upućeni u način sadnje npr. luka i sl. biljaka. Tako učenici u svojim gredicama proizvode povrće od mrkve do kikirikija vodeći računa o dobrim i lošim susjedima.

U razdoblju od 1963. do 1968. godine, u spomenicama škola, učeničke zadruge prestaju se spominjati, no sedamdesetih godina 20. stoljeća počinje ubrzan razvoj učeničkih zadruga sve do početka Domovinskog rata. Tako ni učenička zadruga „Korpica“ osamdesetih i devedesetih godina 20. stoljeća nije djelovala, niti se spominjala u spomenici škole, ali je sudjelovala u pošumljavanju što je trajna značajka kameničke škole i njezine učeničke zadruge, no o tome nema nikakvih zapisa u spomenici škole, sve do 1997. godine.

U obnovi učeničkih zadruga od 1995. do 2006. godine vidljivi su veliki uspjesi. Mataga (2014) navodi kako je broj učeničkih zadruga usedmerostručen, dok je broj mladih zadrugara ušesterostručen. Najveći razvitak vidljiv je u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, a posebice u Varaždinskoj županiji. Tome razvitku svjedoči i porast broja mladih zadrugara u učeničkoj zadruzi „Korpica“, koji je od 1998. do 2006. godine porastao sa 95 na 120 članova, što prikazuje Tablica 4.

Tablica 4

Porast broja mladih zadrugara u učeničkoj zadruzi „Korpica“ od 1998. do 2006. godine

Školska godina	Ukupan broj članova
1998./1999.	95
1999./2000.	94
2000./2001.	96
2001./2002.	97
2002./2003.	120
2003./2004.	111
2004./2005.	120
2005./2006.	120

Uspon učeničkog zadrugarstva u Hrvatskoj rezultat je iznimnih ulaganja u osposobljavanje i usavršavanje voditelja učeničkih zadruga i sekcija: samo kompetentni i motivirani voditelji i suradnici omogućuju mladim zadrugarima aktivno sudjelovanje u izvedbi zadrugnog projekta (Mataga, 2014). Tako se u učeničkoj zadruzi „Korpica“ stručno osposobljavanje i usavršavanje voditelja provodi redovito, što kroz ogledne radionice, što kroz pripremne seminare. Dr. sc. Mirjana Posavec sudjelovala je na brojnim seminarima i predavanjima, radionicama i smotrama učeničkih zadruga, veliki broj radionica i predavanja još i danas priređuje za voditelje učeničkih zadruga, a od 2006./2007. godine izborni kolegij „Učeničko zadrugarstvo 1 i 2“ izvodi na Učiteljskom fakultetu u Čakovcu.

Obzirom da se vođenje učenike zadruge u jednom periodu priznavalo učiteljima kao redovita nastava, Osnovna škola Ivana Rangera u Kamenici postaje vježbaonicom Učiteljskog fakulteta – jedina škola izvan sjedišta i jedina u ruralnom djelu gdje su studenti ovladavali umijećima vođenja zadruge, vođenjem sekcije te imali uvid u neposredan rad zadruge.

Kako ističe ravnateljica, u učeničkoj zadruzi „Korpica“, broj učenika – zadrugara od 2006. godine do danas, dvostruko je manji. Smanjenje broja učenika – zadrugara prikazuje Tablica 5.

Tablica 5

Broj učenika – zadrugara od 2006. do 2022. godine u učeničkoj zadruzi „Korpica“

Školska godina	Ukupan broj članova
2006./2007.	120
2007./2008.	116
2008./2009.	102
2009./2010.	105
2010./2011.	105
2011./2012.	104
2012./2013.	101
2013./2014.	95
2014./2015.	108
2015./2016.	108
2016./2017.	104
2017./2018.	104
2020./2021.	78
2021./2022.	78

Osim školskog vrta postojane sekcije od samog početka (ujedno su odredile i specifičnost i uspjeh same zadruge) su sekcije **Izrada predmeta od rogoza i Izrada predmeta od slame**, koje njeguju kulturnu baštinu kameničkog kraja (kategorija: njegovanje narodne baštine). U tim sekcijama djeluju i vanjski suradnici koji tradicionalan način pletenja torbi (logožara) od rogoza i korpica od ražene slame na tradicionalan način i na tradicionalnim alatima prenose na učenike škole. Vanjska suradnica škole ističe da je njezina obitelj živjela od izrade i prodaje logožara, a zapravo je to svima bila sporedna djelatnost.

Iako je zadruga programsko-organizacijsko područje u kojem učenici imaju priliku praktično živjeti, dok rad u zadruzi bitno utječe na razvoj njihove individualnosti, posljednjih godina javlja se sve manji interes učenika koji žele biti uključeni u rad učeničke zadruge. Prvi razlog manjeg broja učenika – zadrugara posljedica je opće depopulacije koja je snašla hrvatske škole, dok s druge strane imamo nagli razvoj tehnologije koji je umnogome promijenio odnos učenika prema „tradicionalnim“ izvannastavnim aktivnostima.

Učenička zadruga „Korpica“ je u istraživačkom radu „Stari kamenički zanati“ (a **istraživački radovi** su također dio programa učeničkog zadrugarstva) došla do podataka o starim zanatima kameničkog kraja, njihovim aktivnim članovima koji se još time bave. S žaljenjem ističu da ih je danas ostala svega nekolicina koji poznaju umijeće izrade te se ovdje škola nametnula kao važna karika u prenošenju znanja na mlađe generacije. Iako su još 2013. godine podnijeli zahtjev Ministarstvu kulture za zaštitom samog postupka pletenja kao nematerijalne kulturne baštine, nailazili su na niz birokratskih zavrzlama jer do sada nijedna ustanova nije zatražila takav status, no 2021. godine ipak su uspjeli. Na adresu škole stiglo je rješenje kojim se utvrđuje da Tradicijske vještine izrade predmeta od rogoza, ražene slame u Kamenici i (suhog kukuruznog lišća-komušine na Višnjici) **IMAJU SVOJSTVO NEMATERIJALNOG KULTURNOG DOBRA**, a nositelj tih vještina je i pravna ustanova - škola!

Ovim rješenjem štite se vještine izrade *legežara, korpica i cekera* u tehnikama pletenja na okviru, kalupu i tehnikom spiralnih strukova, zatim pripadajuće lokalno nazivlje za tehnološke postupke, pribor za izradu i proizvode te kultura rada i života. Svojom pojavnošću i održavanjem do danas ove vještine govore o teškom i mukotrpnom životu seljaka lepoglavskoga kraja. Ove vještine i njima proizvedeni predmeti simboli su lokalnoga identiteta i tradicije, vidljiv trag povijesti međudjelovanja čovjeka i prirode te različitih ekonomskih i kulturnih politika na području Kamenice i Višnjice u lepoglavskom kraju. Zbog svega navedenoga proglašavaju se nematerijalnim kulturnim dobrom.

Slika 3. Izvadak iz Rješenja o svojstvu nematerijalnog kulturnog dobra

Izvor: Arhiva škole

Za rad sekcija koje su navedene i za koje ravnateljica Posavec ističe kako su vrlo zahtjevne jer sami ubiru rogoz u močvarnim područjima, suše ga i pripremaju za zimu, potrebno je podosta entuzijasta pa u skupljanju/rezanju rogoza sudjeluju voditelji sekcija, domari, ali i učenici. I sama ističe da je mnogo zadruga odustalo baviti se takvim zahtjevnim sekcijama: dijelom zbog poteškoća jer su se mijenjali učitelji – voditelji učeničkih zadruga koji nisu iskazali interes za takve aktivnosti, dijelom se motivacija gubila zbog neadekvatnog vrednovanja uradaka na smotrama (naime, teško je procjenjivati proizvode takve raznolikosti, neujednačeni kriteriji kao i rangiranje škola na jednoj objedinjenoj listi (osnovne, srednje, centri za djecu s posebnim potrebama). Čini se da se polako gubi motivacija za nastupanjem na natjecanjima te se puno zadruga okrenulo izradi ukrasnih i uporabnih predmeta jednostavnije izrade. Osim toga, nepoznavanje i nerazumijevanje samog procesa izrade i nastajanja proizvoda koji predstavljaju kulturnu baštinu imalo je za posljedicu nemotiviranje takvih učeničkih zadruga od same krovne udruge - Hrvatske udruge učeničkog zadrugarstva.

Učenika zadruga „Korpica“ uspjela je sačuvati narodnu baštinu u svojim sekcijama (Male vezilje, Izrada predmeta od rogoza i slame), a od ove školske godine ima i novu sekciju Izrada cekera od komušine.

Slika 4. Primjer rada učenika – zadrugara u sekciji Male vezilje

Izvor: Arhiva škole

Uz sekcije koje se bave narodnom baštinom, u školi ističu da su se prilagođavali novim trendovima i suvremenom tržištu. Tako je osnovana Kreativna sekcija (kategorija: **uporabni i ukrasni predmeti**) u kojoj učenici izrađuju čestitke quilling tehnikom, torbe od tekstilnih traka i špage, heklaju, ukrašavaju predmete decoupage tehnikom i sl.

Slika 5. Torba od špage

Izvor: Arhiva škole

Gledamo li broj učeničkih zadruga koji djeluju na području Republike Hrvatske, nekada su najbrojnije učeničke zadruge bile u Varaždinskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji. Danas taj broj u županiji gdje djeluje i zadruge „Korpica“ je 39 (više imaju Zagrebačka županija - 40, Primorsko-goranska - 49, Osječko-baranjska županija - 48, dok prednjači Splitsko-dalmatinska i dalje sa 70 zadruga pri školama i Grad Zagreb - 69. (HUUZ, 2022.)

Učenička zadruge „Korpica“ nalazi se u sjeverozapadnom dijelu države koja ima dugu povijest zadrugarstva. Pogledamo li u povijest, Osnovnim zakonom o zadrugama odraslih 1946. godine pokrenut je proces obveznog udruživanja seljaka u tzv. seljačke radne zadruge po uzoru na sovjetske oblike poljoprivrednog zadrugarstva. Početkom pedesetih godina 20. stoljeća, državni je socijalizam postepeno zamijenjen modelom radničkog samoupravljanja koji se manifestirao kao oblik proizvodne suradnje između zemljoradnika (kojima se poštuje njihovo individualno vlasništvo) i socijalističke organizacije, pri čemu vodeću ulogu ima društveni sektor, kao nositelj investicija, ugovaranja i otkupa proizvoda od seljačkih poljoprivrednih gospodarstava (Mataga, 2014).

Mataga (2005) navodi kako se u doba prisilne kolektivizacije zadruga pretvorila u potpunu suprotnost izvornoj ulozi: u kolektivnu (točnije: državnu) instituciju u kojoj nestaju privatno vlasništvo i izvorna zadružna načela. Tako možemo pratiti unutar razdoblja socijalizma po pitanju tretiranja zadruga varijacije i promjene modela: od relativno uspješnog modela potkraj pedesetih i početkom šezdesetih godina 20. stoljeća, preko ranih sedamdesetih kada zadrugarstvo jedva opstaje (Mataga, 2005).

Taj model ugovaranja i otkupa proizvoda od seljačkih gospodarstava bio je vrlo intenzivan u ruralnom području u kojem škola u Kamenici djeluje. Mnoge su obitelji na taj način prehranjivale djecu, a u nastajanju i proizvodnji proizvoda za otkup nerijetko bi sudjelovala i djeca. Iako školske učeničke zadruge nemaju veze sa sovjetskim oblicima zadruge, zasigurno je duga tradicija zadrugarstva u tom dijelu utjecala i na intenzivnije osnivanje učeničkih zadruga pri školama (pa je tako i Učenička zadruga „Mladi zadrugar“ osnovana pri školi u Kamenici 1958. godine).

Današnji pravni sljednik te zadruge je obnovljena Učenička zadruga „Korpica“ koja je u svom sastavu zadržala sekcije koje se i danas bave izradom autohtonih proizvoda čija proizvodnja je bila dominantna potkraj pedesetih godina 20. stoljeća u područjima upisnog područja škole.

No, učenička zadruga – osim što je zadržala zahtjevne sekcije izrade proizvoda autohtonim načinom rada (i na autohtonom alatu), njeguje i druge sekcija kojima se prilagodila zahtjevima suvremenog tržišta i interesima učenika škole.

Slika 6. Prikaz Logožara iz sekcije Izrada predmeta od rogoza

Izvor: Arhiva škole

Iako učeničko zadrugarstvo u našim školama ima dugu tradiciju i povijest, Mataga (2009) navodi kako hrvatsko zadrugarstvo zaostaje u odnosu na europska okruženja što se reflektira i na učeničko zadrugarstvo u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu. Iako je učenička zadruga preuzela osnovne ideje i načela zadrugarstva, kao izvannastavna aktivnost ima svoje specifičnosti, ali još uvijek ima dubokog nerazumijevanja i nepoznavanja problematike unutar hrvatskog zakonodavstva, kao i školskog funkcioniranja zadruga, a možemo reći i unutar zbornica, koje na kraju imaju utjecaj na mnoge čimbenike njezina djelovanja.

Međutim, kako navodi Žažar (2020), pri obrtanju općega mentalnog sklopa ka pozitivnom stavu prema zadrugama, izniman potencijal mogu imati školske učeničke zadruge. Mlađe generacije, neopterećene, ili makar manje opterećene kulturnim hipotekama prošlosti, zasigurno mogu razviti pozitivan stav prema zadržnom poslovanju koje u socijalizacijskom smislu stječu angažmanom u učeničkim zadrugama. Takva se iskustva kasnije mogu pretočiti u praksu zadržnog organiziranja jednom kada se stupi u konkretne poduzetničke vode.

Osim što je zadruga mjesto na kojem učenici započinju svoj rani poduzetnički odgoj, ujedno je i način pripreme za život jer djeca već u najranijoj dobi razvijaju poduzetničke vještine poput analiziranja, procjenjivanja, planiranja, prezentacije i prodaje. Zbog toga su učeničke zadruge nositelj kulturnog identiteta i biološkog nasljeđa te mjesto kreativnog rada i kao takve, integrirane su u gotovo sva područja školskog djelovanja (Posavec, 2016).

Također, one bi trebale biti integrirane u kurikule učiteljskih fakulteta. Posavec (2017) ističe da je organizacija pedagoškog procesa nemoguća bez znanstvenog modeliranja kroz sustav pedagoškog treninga, kao i proces formiranja kreativne kompetencije budućih učitelja primarnog obrazovanja. Poduzetništvo treba biti podržano fleksibilnim kurikulumima koji razvijaju poduzetničku kompetenciju koji studentima – budućim učiteljima omogućuje razvoj tako da studenti mogu sudjelovati u projektima i učiti u novim obrazovnim okruženjima.

5. ZAKLJUČAK

Studija opisuje razvoj učeničke zadruge u maloj školi, u ruralnoj sredini koja je osnovana 1958. godine. Naime, pedesetih godina 20. st. Nastavnim planom i programom za četverogodišnje i šestogodišnje škole – spominju se **izvannastavne ili slobodne** aktivnosti pa tako i učeničke zadruge. U Varaždinskoj županiji ubraja se u učeničke zadruge s dugogodišnjom i bogatom tradicijom, koja je u svom radu sačuvala sekcije koje izrađuju predmete ukrasne i uporabne vrijednosti, ali i čuvaju narodnu baštinu svog kraja.

Iako je jedan od velikih problema učeničkog zadrugarstva stalna fluktuacija nastavnčkog kadra (obično ravnatelji zadužuju učitelje kojima nedostaje satnica), ova učenička zadruga sačuvala je kontinuitet u radu i kvaliteti. I danas imaju dva vanjska suradnika koji svoje znanje pletenja prenose na učenike. Škola je vježbaonica Učiteljskog fakulteta gdje pomoć studentima u svladavanju vještina, vođenja zadruge i izrade predmeta na terenskoj nastavi pružaju mladi zadrugari – što predstavlja specifično iskustvo za studente, ali i učenike.

Iako se zadruga više godina nije natjecala na smotrama učeničkog zadrugarstva (učiteljice ističu neslaganje s kriterijima (pr)ocjenjivanja na smotri te stalne prigovore da su taj asortiman proizvoda već svi vidjeli), postala je čuvarica baštine svog kraja te je krajem 2021. godine Rješenjem Ministarstva kulture postala nositeljem vještine pletenja logožara i korpica, a sami proizvodi uvršteni su u listu nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske.

Prvi je puta to u povijesti suvremene države da je neka ustanova nositelj takve titule i iako se često plasira na državne smotre, nije prepoznata od strane HUUZ-a kao primjer dobre prakse. Kako bi motivirali učenike, zadrugari zajednički donose odluke o svim aktivnostima, a djeca su maksimalno uključena u sve aspekte poslovanja. Grad Lepoglava i škola imaju dugogodišnju tradiciju nagrađivanja učenika koji su postigli uspjehe na županijskim i državnim natjecanjima, ali i nagrađivanja zadrugara koji su se istakli radom i zalaganjem te je veliki broj manifestacija na koje odlaze s učenicima kako bi predstavili svoj rad u zadruzi. Specifičnost ove zadruge je da na svim edukacijama za odrasle – voditelje učeničkih zadruga i sekcija koje organiziraju u sklopu Međunarodnog čipkarskog festivala u Lepoglavi koje vode učitelji - pomagači su učenici. Učenici ističu kako im je to velika nagrada, čast i da itekako uživaju u pozornosti odraslih i medija.

Danas ističu da zadruga nije u mogućnosti proizvesti toliko proizvoda koliki je interes tržišta, ali također su svjesni činjenice da je uloga učeničke zadruge prvenstveno odgojno – obrazovna i prva stepenica za uvođenje učenika u svijet rada.

Učenička zadruga „Korpica“ ima voditeljicu zadruge te nekoliko voditeljica sekcija koje za svoj rad dobiju plaćeno 1 do 2 sata tjedno s učenicima. S obzirom na prirodu izrade proizvoda (proizvod se treba napraviti odjednom i skinuti s *prieme* – specifičnog alata za izradu) za to im je potrebno barem 5 sati rada pa rade jednom mjesečno u kontinuitetu.

Kako i ističe Posavec (2016) valja zaključiti da rad učeničkih zadruga ovisi o entuzijazmu učitelja, a ne sustavnoj brizi sustava da se omogući ovakav vid aktivnosti. Prije 2014. godine škole su mogle dobiti i do 6 sati redovite nastave za vođenje učeničke zadruge. Danas ravnateljica škole zadužuje učitelje s dva sata vođenja izvannastavnih aktivnosti navodeći kako odrađuju s učenicima u kontinuitetu jednom mjesečno 5 ili 6 sati.

Iako je broj učeničkih zadruga pri HUUZ danas 651, ostaje otvoreno pitanje koliko je njih danas zaista aktivno. Učenička zadruga „Korpica“ iznimno je aktivna učenička zadruga, redoviti je gost na svim manifestacijama lokalne zajednice a i šire, a učenici tako imaju mogućost javno nastupati .

Broj učenika zadrugara također je u opadanju – posljedica je to depopulacije s kojom se suočava većina hrvatskih škola kao i velika prisutnost digitalnih medija u životu djece. Ali rad u zadruzi ima mnoge prednosti, a odlična učenica škole – zadrugarka istakla nam je da je od silnih obveza u školi i izvanškolskih obveza odabrala samo vezenje – jer je to – opušta!

Valja zaključiti, kako je ova učenička zadruga mjesto gdje učenici imaju priliku praktično živjeti, a **rad u zadruzi** bitno utječe na razvoj učeničke individualnosti. Njezina djelatnost izravno je povezana sa **životom lokalne zajednice**, a zadruga je **najpogodniji oblik profesionalnog informiranja i usmjeravanja mladih** zadrugara, ali i drugih učenika u školi. Učeničke zadruge su potencijalno rješenje za potrebe učenika i učitelja kako bi naučili više o poduzetništvu jer promiču **svijest o ulozi poslovanja u zajednici**, pripremaju mlade ljude na kritička promišljanja o složenim gospodarskim, pravnim i etičkim pitanjima te potiču suradnju između vanjskih suradnika i učitelja.

6. POPIS LITERATURE

- Anderson, G. (2005). *Fundamentals of educational research*. London: Falmer Press.
- Babić, I., Šitum, S. (2013). *Menadžerska znanja voditelja učeničkih zadruga. Putokazi.1*, 47.-56.
- Böök, S. Å. (1992). *Co-operative values in a changing world: report to the ICA Congress, Tokyo, October 1992* (Vol. 19). The International Co-operative Alliance.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. Boston: Pearson
- Dubovicki, S. i Topolovčan, T. (2020a). Methodological and thematic trends: A Case study of two pedagogical journals in Croatia. U: A. Lipovec, J. Batič i E. Kranjec (Ur.), *New Horizons in Subject-Specific Education/Research Aspects of Subject-Specific Didactics* (str. 159-180). Maribor: University of Maribor, University Press.
- Dubovicki, S. i Topolovčan, T. (2020b). Through the looking glass: Methodological features of research of alternative schools. *Journal of Elementary Education*, 13(1), 55-71.
- Dubovicki, S. i Topolovčan, T. (2021). Methodological approaches to the inclusion of students with disabilities. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 36(3-4), 148-165.
- Dubovicki, S. i Velki, T. (2022). Methodological particularities in research on contemporary childhood in Croatia: A pedagogical–psychological perspective. *Journal of Elementary Education*, 15(1), 91-104.
- Gorard, S i Taylor, C. (2004). *Combining methods in educational and social research*. Berkshire: Open University Press.
- Hrvatska Udruga Učeničkog zadrugarstva. Preuzeto: 14.06.2022. <https://huuz.hr/>
- ICA (International Co-operative Alliance) (1995) *Statement on the Co-operative Identity*. ICA (International Co-operative Alliance) (1995) Statement on the Co-operative Identity. Preuzeto: 14.06.2022. <http://www.ica.coop/coop/principles.html>
- Mataga, Ž. (2009). Etničke vrijednosti i gospodarski značaj zadrugarstva. *Hrvatsko zadrugarstvo na povijesnim razmeđima*, MAK Golden doo. Zagreb.

- Matijević, M., Topolovčan, T. (2017). *Multimedijska didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Munjiza, E. (1995). Motivacija učenika za rad u učeničkoj zadruzi. Antun Petak, (Ur.), *Prinosi obnovi učeničkog zadrugarstva: zbornik stručnih i znanstvenih priloga*. Zagreb: Hrvatska zajednica tehničke kulture.
- Munjiza, E. (2003). Pedagogijska funkcija školskih vrtova: (povijesno iskustvo, suvremeno stanje i tendencija), *Hrvatski pedagoško-književni zbor*, Slavonski Brod.
- Petak, A. (2005). Smisao, svrhe, razvoj i ustroj učeničkog zadrugarstva. U: Ž. Mataga (ur.), *Zadružni priručnik* (str. 80-91). Zagreb: Hrvatski savez zadruga.
- Petak, A. (2011). *Učeničko zadrugarstvo u svijetu: razvoj i stanje*. Neobjavljeni rad, Učiteljski fakultet Zagreb.
- Petak, A. (2014). Zadrugarstvo u kurikulumima odgojno-obrazovnih ustanova: učeničko zadrugarstvo i klubovi mladih zadrugara. U: Ž. Mataga (ur.), *150 godina poljoprivrednog zadrugarstva Hrvatske (179-216)*. Hrvatski poljoprivredni zadružni savez, Zagreb.
- Posavec, M. (2010). Uloga učeničke zadruge u suvremenoj školi. *Očekivanja, postignuća i perspektive u teoriji i praksi ranog i primarnog odgoja i obrazovanja*. Jurčević Lozančić, Anka (ur.). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2010. str. 353-361.
- Posavec, M. (2011). *Odgoj za poduzetništvo u primarnom obrazovanju. Učenje za poduzetništvo: zbornik radova*. Tafra, V., Tafra, I. (ur.). Zagreb: Visoka škola za ekonomiju, poduzetništvo i upravljanje (225-238).
- Posavec, M. (2016). *Povezanost samoefikasnosti, radnih orijentacija i zadovoljstva poslom voditelja učeničkih zadruga i drugih izvannastavnih aktivnosti*, doktorska disertacija, Učiteljski fakultet, Zagreb – 1. opći dio.
- Posavec, M. (2016). Zadovoljstvo poslom i poduzetničke sklonosti voditelja učeničkih zadruga. *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, LXII (2016), 1; 139-150 (međunarodna recenzija, pregledni rad, znanstveni).
- Posavec, M. (2017). *Budući učitelji u modelu obrazovanja za poduzetništvo*. Preuzeto: 14.06.2022. <https://hrcak.srce.hr/183453>
- Pravila učeničke zadruge. Preuzeto: 14.06.2022. <https://huuz.hr/osnivanje-ucenicke-zadruge/>
- Registar učeničkih zadruga. Preuzeto: 14.06.2022. <https://huuz.hr/clanstvo-i-registar-huuz-a/>
- Spomenica Osnovne škole Ivana Rangera.

- Stipetić, V. (2005). *Dva stoljeća razvoja hrvatskoga gospodarstva (1820.-2005.)*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb.
- Topolovčan, T. (2016). Art-based research of constructivist teaching. *Croatian Journal of Education*, 18(4), 1141-1172.
- Topolovčan, T. (2017). Utemeljena teorija u istraživanjima odgoja i obrazovanja. S. Opić, B. Bognar i S. Ratković (Ur.), *Novi pristupi metodologiji istraživanja odgoja* (str. 129-149). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Topolovčan, T. (2020). Certain dilemmas and opportunities to research the role of digital media in teaching and learning. U: A. Peko, M. Ivanuš Grmek I D. Delcheva (ur.), *Didactic Challenges III: Didactic Retrospective and Perspective Where/How do we go from here?* (str. 376-388). Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- Učenička zadruga „Korpica“. Preuzeto: 14.06.2022. <https://www.os-kamenica.com/ucenicka-zadruga/opci-podaci-povijest>
- Vrančić, M. i Lovrenčić, S. (2013). *Inovacije u radu učeničkih zadruga primjer dobre prakse*. Učenje za poduzetništvo, 3(2), 46-53.
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, članak 39., Narodne novine, 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 05/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14.
- Zakon o zadrugama, članak 1., Narodne novine, 34/11, 125/13, 76/14.
- Žažar, K. (2020). *Zadruga u Hrvatskoj – neučinkovit, nepoželjan ili neprepoznat organizacijski oblik?* (Vol. 29). 366-370.

Popis tablica u radu:

Tablica 1. Broj članova sekcija i voditelja te prosječan školski uspjeh članova Učeničke zadruge.

Tablica 2. Vrijednost imovine učeničke zadruge „Korpica“, od 1998. do 2011. godine.

Tablica 3. Ustroj učeničke zadruge „Korpica“ 2014./2015. godine.

Tablica 4. Porast broja mladih zadrugara u učeničkoj zadruzi „Korpica“ od 1998. do 2006. godine.

Tablica 5. Broj učenika – zadrugara od 2006. do 2022. godine u učeničkoj zadruzi „Korpica“.

Popis slika u radu:

Slika 1. Učenička zadruga i lokalna zajednica.

Slika 2. Visoke gredice u školskome vrtu.

Slika 3. Izvadak iz Rješenja o svojstvu nematerijalnog kulturnog dobra

Slika 4. Primjer rada učenika – zadrugara u sekciji Male vezilje.

Slika 5. Torba od špage.

Slika 6. Prikaz Logožara iz sekcije Izrada predmeta od rogoza.

IZJAVA O IZVORNOSTI RADA

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentoru, izv. prof. doc. dr. sc. Tomislavu Topolovčanu na prenesenom znanju, iskazanom povjerenju, vodstvu i korisnim savjetima tijekom izrade ovog rada.

Najtoplije se zahvaljujem svojoj sumentorici, dr. sc. Mirjani Posavec na prenesenom znanju, pomoći i podršci koje nikad nije nedostajalo. Hvala na brizi, korisnim savjetima i sugestijama, neprospavanim noćima i svakom ugodnom i toplom dočeku u Osnovnoj školi Ivana Rangera u Kamenici.

Hvala mojim kolegicama, prijateljicama, Karli, Marti i Karli, zbog kojih će ovaj period studentskog života nositi neizbrisivi trag. Hvala na svakom druženju, zajedničkom učenju, pripremanju za javni sat, seminaru, podršci, potpori, toploj riječi. Hvala za svaku kavu, za vrijeme i nakon predavanja, bez vas - ovo studiranje ne bi imalo toliko lijepih uspomena.

Na kraju, najveću zaslugu za ono što sam postigla pripisujem svojim roditeljima i obitelji, koji su uvijek bili TU, uz mene i za mene i bez kojih sve ovo ne bi bilo moguće. Hvala na neizmornoj ljubavi, podršci i strpljenju!